

Шкільна газета

Виходить з квітня 2002 року

Лютий 2020 року (спецвипуск)

Радянське минуле. (Пере)осмислення історії

**Пам'ятка архітектури
чи скарбниця духовності українського народу**

Собор очима митця

Соборная площадь въ Новомосковскѣ. Ориг. рис. С. Васильовскаго, авт. «Нивы».

*Соборна площа у Новомосковську. Оригінальний малюнок С. Васильківського, створений у 80-х рр. XIX ст.
Репродукція на сторінці журналу Нива, 1902 р.*

Автор картини «Соборна площа у Новомосковську» - відомий живописець козацького роду Сергій Іванович Васильківський. Сергій Іванович, як і майстер Собору Яким Погребняк був родом із Харківщини. З 1861 року хлопець навчався у Харківській гімназії. У 1876 році вирушає до Петербургу, де хоч не відразу, та все ж вступає до Художньої академії, де проявляє свої творчі здібності. У 1885 році за картину «На Донці» художник отримав нагороду, звання художника першого ступеню та чин титулярного радника. Художник подорожує світом, відвідує найвідоміші музеї та галереї, знайомиться з митцями світового масштабу і навіть відкриває власну виставку у престижному салоні Парижу. До Петербургу художник повертається відомою людиною. Та все ж його душа тужила за Україною. У Харкові митець відкриває власну майстерню, проводить виставки та подорожує старовинними козацькими містечками у пошуках натхнення. На його полотна лягають образи українського степу, селянських хат, дерев'яних храмів, відважних козаків. Саме в цей період життя художник змальовує нашу святиню – Троїцький собор. Описує його велич та красу над картиною буденного повітового ярмарку на соборній площі.

Доля картини невідома, але у Новомосковському краєзнавчому музеї ім. Калнишевського зберіглась поживкла репродукція картини, надрукована на сторінці журналу «Нива» 1902 року. До речі це єдине зображення собору до його повної перебудови у 1888 році.

Збереження пам'ятки архітектури

*Німецька фотокартка. Троїцький собор,
період нацистської окупації Новомосковська,
1941-1943 рр. Фото з колекції НМІКМ.*

У 1981 році в журналі "Правда" вийшла стаття Черкасова і Коровяковського "Він рятував красу". У ній йдеться про історію солдата-підлітка, учасника розмінування Троїцького Собору, Анатолія Морозова.

На самому початку ми знайомимося з історією Троїцького Собору. Цей собор зобов'язаний народженням козакові Якимі Погребняку. Побудований був тільки з дерева, без будь-яких колон і підставок, без єдиного цвяха. Стоїть на березі Самари з дев'ятьма куполами-вітрилами. Талановиті творіння приховують в собі величезну виховну силу. Ось і тут, в соборі, недавно відкритий відділ обласного художнього музею.

Якось співробітники цього музею звернули увагу на відвідувача, який частіше за інших приходив до собору і довго дивився не тільки картини відомих вітчизняних майстрів, а й довго розглядає кожен метр двору. Одного разу він зробив запис у книзі відгуків: "Велике спасибі за те, що відродили і зберегли таку

красу. Учасник розмінування собору А. Морозов". Ці слова не могли не потурбувати співробітників музею.

Незабаром вони зустрілися з Морозовим. Живе він в Павлограді, а працює на одному з цехів Новомосковського трубного заводу. Він майстер своєї справи і орієнтується в лабіринті обладнання як в своїй квартирі.

Вони дуже довго розмовляли про минуле Морозова, але найголовнішою темою їхньої розмови була війна. Як частіше буває, доля наших святинь-це доля народу. Війна почалася несподівано, перервавши шкільні канікули десятирічного Анатолія. Зірвані вибухом двері, розбитий кут будинку, дівчинка-сусідка в платті вище колін мертва лежить біля руїн, батько в закривавленій кофті. Ось це все залишилося в пам'яті того чорного дня, перечеркнувшого все дитинство.

Уже у своєму ранньому віці Анатолій потрапив до армії. Прав бінти, колов дрова, читав газети і листи пораненим.

На Новомосковськ полк вийшов плавнями. Серед повної розрухи височів красень собор з дев'ятьма куполами. Всіх дуже зацікавило, як фашисти не чіпали таку красу. Але знаючи, що фашист у гніві сильний, все ж вирішили перевірити собор. Перевірили сантиметр за сантиметром, обстежили всю площу, але підозрілого нічого не виявили. Анатолій Морозов знав, що раніше всі церкви і фортеці мали потаємний хід, і вирішив перевірити може і тут він є. Він мав рацію. У схованці, що під вівтарем, був прихований зброя. Двадцять шість мін витягли з-під нього. Морозов був нагороджений першою своєю медаллю "За відвагу". Це була його не остання медаль.

Далі розмова йшла про важкі бої, в яких він виявив себе мужнім бійцем. Він розмінював будівлю, яку фашисти не встигли підірвати. Рятував жителів з-під уламків будинків. Врятував чеського солдата з палаючого танку, хоча було ще зовсім дитиною.

Сім поранень, сім бойових нагород. Не кожен дорослий може показати такий послужний список. Якою ж силою волі треба володіти, щоб винести таку долю. Життя його ще раз жорстоко випробувало через 15 років після закінчення війни. В один день трагічно загинули його дружина, син і дочка. Він витримав і це. Уся ця розповідь-урок мужності. Це не тільки данина минулому. Це заповідь майбутнього.

*Італійські військові на соборній
площі. Період нацистської оку-
пації Новомосковська, 1941-1943
рр. Фото з колекції НМІКМ.*

Друкується за матеріалами книги «Літопис собору» К.Мешко, О.Харлан. Переклад з російської мови Лисенко Єлизавета, учениця 10 класу

*В якому храмі помолитись Богу?
В якому, люди, поки ще не пізно?
В які, скажіть, вдарити нам дзвони,
Щоб припинить душі лиху руїну?*

Ось саме цю „душі лиху руїну” намагався викрити ще в далекі шістдесяті роки ХХ ст. О. Гончар, створивши роман „Собор”. Серед тогочасного „благополуччя” поява цього роману викликає гнів у чиновників різних рангів, і на 18 років було роман вилучено з літературного процесу. Не заборонено, ні! Приковано! Та „зона зла” вже була безсила чинити опір надалі – і сьогодні ми вчитуємось у роман, вчимося його мудрості.

5 грудня 1967 року Олесь Гончар запише у своєму щоденнику: *«Зближується все, з плавень сарматських, з Новомосковських напливає собор. Ломівка стала Зачіплянка, все, змістившись в просторі, зблизилось, зажило вже у новій поетичній географії, в нових взаємозв'язках, і почуваєш, як із цих зближень, реальностей, із твоїх уявлень, фантазій і візій виростає щось єдине, народжується ота моцартівська гармонія мистецтва... Буде «Собор»!».*

О. Гончар з дружиною поряд з Новомосковським собором, 1984 р. З родинного архіву В. Гончар, дружини письменника

Нещодавно, я прочитала одну цікаву статтю з «Літопис собору» К.В.Мешка та О.В.Харлана. Ця стаття мала назву «Голос собору», до речі, вона публікується вперше. Напевно, всі українці знають, що означала церква для запорожців – це святиня. У цій статті розповідається про переживання Олесь Гончара і жителів Новомосковська щодо подальшого розвитку Новомосковського Троїцького собору. Уже на перших сторінках роману Олесь Гончара «Собор» читачу відкривається велична постать Троїцького собору. Один із борців за козацький собор був Олесь Гончар, він завжди залишався вірним своїм життєвим принципам.

1981 рік. Постала нова загроза: попри всі заборони розпочинається будівництво автостанції. Жителі Новомосковська не були в стороні. Саме з листів новомосковців Гончар дізнається про незаконне будівництво, тому і звертається до Голови уряду Олександра Павловича Ляшка. Але відповідь була не дуже втішною.

22 травня 1982 року заступник Головного уряду: «Так, факти підтвердились... Але, автостанція вже збудована! Буде перепрофіліровка, зроблять з неї готель, але через кілька років, бо треба винайти кошти. На винуватців накладено штрафи, але невеликі...».

19 березня 1989 рік – дата справедливості. Саме в цей день було передано собор віруючим. Як казав О. Гончар: «Духовність людини така ж тонка, як озоновий шар, що захищає планету». Хочу сказати, що для письменника це був не просто собор, а ти місцем, де можна відчутти спокій і насолоду. Троїцький собор - це місце об'єднання українських сердець.

Артеменко Ксенія, учениця 10 класу

Письменник О. Гончар з дружиною на фоні Новомосковського собору, 1954 р. З родинного архіву В. Гончар, дружини письменника

Бережіть собори у душі...

Пригадую, коли я ще була першокурсницею університету, проживала в гуртожитку в одній кімнаті зі старшою дівчиною. Одного разу, прийшовши із занять, Я розповіла їй про свої враження від обговорення роману О. Гончара «Собор». Катя (так звали мою сусідку по кімнаті) сказала, що той собор, описаний у романі, знаходиться у м. Новомосковську Дніпропетровської області, власне там, де вона проживає. Так от споруда досі величається своєю красою, сильною духовною енергетикою, а поруч розміщено міський «базар». Собор не знищили, але божественну тишу, таїнство душі з Богом порушують людський лемент, буденні розмови про земне, матеріальне.

Минуло понад десять років, і хто б знав, що доля кине мене в ті краї, де величається той самий Свято-Троїцький собор, що я побачу його величні дерев'яні стіни, відчую, притулившись вухом до нього гул історичних подій. Проблему збереження духовних цінностей О.Гончар (до речі і мій земляк, бо на Кобеляччині знаходиться його хата в с. Сухе) порушив ще у 60-х роках минулого століття, але його роман не втрачає своєї актуальності й

сьогодні, на жаль. Раджу усім прочитати цей твір і не забувати, що кожен із нас насамперед повинен берегти «собор своєї душі»

Ільченко Оксана Олександрівна, вчитель української мови

Собор стукає в наше життя..

Надзвичайно цікавий роман Олеся Гончара "Собор" я сама прочитала ще зовсім юною, бо мала доступ до найкращих творів літератури – мама працювала в бібліотеці. Роман зіграв значну роль в одній із великих політичних інтриг радянської доби. Тут змішалися висока політика і боротьба за владу, культурний спротив і письменницькі амбіції.

Прозаїк чутливо вловив дух часу: сімдесяті роки стали порою наснаження історичної свідомості, пошуку коренів і ґрунту, адже радянські цінності остаточно збанкрутіли. Але коли опрацьовувала цей роман з учнями, зрозуміла, що мені несказанно пощастило. Адже мої вихованці мали змогу розкрити для себе не тільки сюжет, який розгортався навколо подій і конфліктів, пов'язаних зі збереженням дерев'яного собору, збудованого у дніпровських плавнях ще в козацькі часи, а й побувати в соборі, вислухати його історію, вдихаючи запах ладану багатьох століть. Звичайно, багато приділялось уваги і екологічним аспектам: металургійні комбінати українського Півдня катастрофічно забруднювали довкілля. Діти не безпідставно ототожнювали робітничу Зачіплянку, місце дії роману, із заводським передмістям Дніпропетровська, бо деталей-натяків не бракувало.

Була приємно здивована разом із своїми вихованцями, коли дізналась, що одна з учениць, Олександра Біличенко, була членом родини Олеся Гончара по лінії його старшої сестри. Вона на уроці показала однокласникам старі світлини своєї родини, розказала, що відомо їй від батьків про свого родича. З цікавістю слухали юні від Саші розповідь, що справжнє ім'я Олеся Гончара – Олександр Біличенко. Коли йому було два роки, матір Тетяна померла. Зі слів його старшої сестри відомо, що коли він пішов у перший клас, відбулось перейменування його в Гончара. Справа в тому, що жив він у родичів матері - Гончарів, то Гончарем і залишився. Захопленню старшокласників не було меж! Ретельніше досліджували Гончареве полум'яне слово, адже цей роман мав значне місце в

його творчій біографії. Діти зрозуміли, що в центрі роману – Собор, він єдиний бачив історію Зачіплянки, людей, які там жили, тому ні в якому разі не має бути зруйнованим. Як Собор людських душ. Обурило, з яким цинізмом у романі йшлося про зруйнування собору і побудову там міського ринку.

На жаль, і сьогодні ця ситуація залишилась актуальною: під стінами собору вирує базар... І на думку приходиться цитата з роману, яку діти завжди пропонували як епіграф до уроку: «І якщо вже говорити про безсмертя, то мистецтво стоїть до нього найближче.» Хотілося б, щоб так і було. А сторінки роману продовжували чарувати *поезією природи Присамар'я, людських почуттів та думок. Вразив і засмутив вчинок Володимира Лободи, який віддав рідного батька, що любив сина від усієї душі і переживав за його життя, до притулку для старих. Що ж винесли діти з собою з таких уроків? Впевненість у тому, що необхідно в епоху ринкових відносин Собор допомагає заглянути в глибину душі, примушує задуматись над своїми вчинками, словами, діями, своїм ставленням до рідних і близьких, до людства взагалі.*

Завжди рекомендую одинадцятикласниками прочитати цей роман, бо проблеми, розглянуті Гончарем, актуальні сьогодні як ніколи.

Хільман Ніна Олексіївна, вчитель української мови та літератури

Пам'ятка архітектури чи духовності?

Свято-Троїцький собор – козацький православний храм, який вважають шедевром XVIII століття. Напевно, всі українці знають, що означала церква для запорожців- це святиня. І мабуть, кожен з нас знає історію цієї пам'ятки. А чи знаємо ми її внутрішній світ? Чи хтось замислювався, пронизувався цією глибинною історією?

Як відомо з історії, основною метою тоталітарного режиму було позбутися релігійного життя, але до кінця ця політика не була реалізована. Чому? Бо для людей церква – це не просто архітектура, це їх душа, їх дім, їх порятунки.

Працюючи над проектом, проаналізувавши багато історичних джерел, дізнавшись багато нового про історію та долю собору може відповісти на питання. Для мене Свято- Троїцький собор – це пам'ятка духовності, місце об'єднання українських сердець.

Цакун Ольга, учениця 10 класу.

Влітку 1775 року, за декілька днів до знищення Запорізької Січі, у козацькому містечку Новоселиця(сучасне місто Новомосковськ) розпочалося грандіозне будівництво храму, який згодом стане шедевром козацького бароко XVIII століття. Ця унікальна пам'ятка архітектури продовжує дивувати нас і сьогодні. Відкриваючи таємниці своєї більш ніж двохсотрічної історії.

За легендою, майбутній храм наснився архітектору, майстру із Харківщини Якиму Погрябнику, і він представив козакам макет із лози. За три роки церкву було збудовано їх дерева, без жодного залізного цвяха.

За час існування його кілька разів намагалися знищити. Перший раз наприкінці XIX століття, далі у 30-х роках, під час переслідування релігії та репресій. У часи Другої світової війни його замінували, але і тоді споруду вдалося врятувати. Це біг обставив чи прагнення українців зберегти історичну пам'ять?

Для мене, собор є не тільки пам'яткою архітектури та мистецтва, а й духовною святиною рідного краю. Я пишаюсь, що живу поблизу історичної, духовної пам'ятки, яка нагадує нам про козацькі часи.

Андрущенко Валерій, учень 10 класу.

2012 році розпочалися реставраційні роботи.

Собор, наче старовинна книга, продовжує відкривати таємниці своєї більш ніж 240 – річної історії

Фрагмент настінного розпису кін. XVIII - поч. XIX ст. Віднайдений під час реставраційних робіт у 2015 р.

Старовинний напис на стіні дзвіниці Свято-Троїцького собору м. Новомосковська

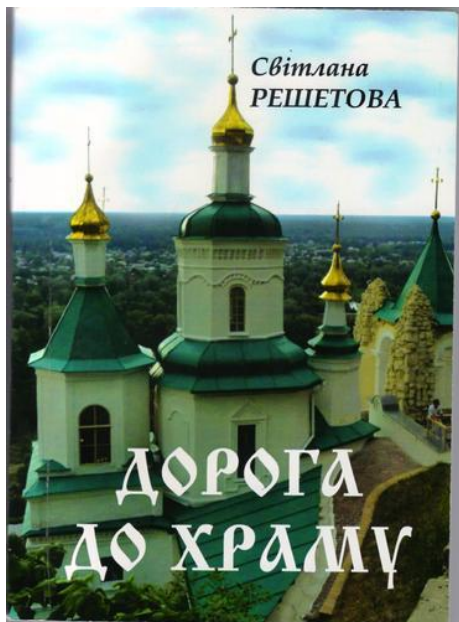

Слід від вибуху німецького танкового снаряду, що влучив у собор 27 вересня 1941 р. Відкритий під час реставраційних робіт у 2015 р.

Механізм Соборного годинника, кін. XIX ст.

Поетичне перо Поетичне перо

Бережіть собори своїх душ
І тоді, як нікого любити.
Храм душі облудами не руш,
Бо тебе прокляттям вкриють діти.
Бережіть собори у душі –
Світлий день не промине ніколи.
До джерела мудрості спішіть,
Щоб байдужість не замкнула коло.
Бережіть собори у душі
І тоді, як розпач серце здушить.
Злі слова хай будуть вам чужі,
І собор врятує ваші душі,
Бережіть собори у душі –
Не покине у біді надія.
І на чистих аркушах пишійть
Світлі думи і пречисті дії.
Бережіть собори своїх душ...

С. Решетова „Собори душ своїх бережіть...”

Україна

В душі моїй одна країна,
Імення в неї – Україна.
Тут люди щедрі та багаті,
Трудівники завжди завзяті.
І день, і ніч вони у полі,
У шахті, в тракторі, у морі.
А що найкраще в тім краю?
Природа там, немов в раю.
І мова райдужна, чудова,
І пісня ніжна калинова.
Усе це - щедрий сміх дитини,
Усе це - ненька Україна.
Люби ж , шануй, оберігай,
Бо все це, друже рідний край.

Литвин Анастасія , випускниця школи

Ініціатор-вчитель історії
Черкаської середньої школи
Руда Т. А.

**Комп'ютерний набір та
верстка** – Гуліч Ігор.
Головний редактор –
Дерегус Єгор, президент
шкільного євроклубу

Адреса редакції:
смт Черкаське, вул. Лісна, 23
Черкаська загальноосвітня школа
I-III ступенів, кабінет 2.7.

